

**СУЧАСНИЙ ВІТЧИЗНЯНИЙ ТЕАТР
ЯК ОДИН ІЗ ЧИННИКІВ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ:
СВІТОВИЙ ВИМІР**

*(оглядова довідка за неопублікованими
документами, матеріалами преси
та Інтернету 2015 – 2016 рр.)*

Світ сприймає країну насамперед через призму культури, адже культура є її «візитною карткою». Кожна культурно-мистецька перемога України у світі яскраво і наочно демонструє надзвичайну ефективність культурної дипломатії [1].

І це є особливо важливим саме сьогодні, коли курс на європейську інтеграцію набув для української держави стратегічного значення. Українці визнають «загальноєвропейські» цінності: свободу, демократію, повагу до людини, верховенство права і сповнені рішучості будувати свою державу на цих основах. Україна розбудовується як на засадах української духовності і моралі, так і на принципах європейської демократії та політичної культури.

«Євроінтеграція стала українською національною ідеєю», – наголосив Президент України П. Порошенко у Верховній Раді під час синхронної ратифікації Угоди про асоціацію парламентами України та Європи [2].

Значний вклад у євроінтеграційні процеси робить і вітчизняне театральне мистецтво, а важливою складовою цих процесів є просування українського мистецтва у світі.

Втім, у пресі наголошують, що розмови про необхідність просування українського мистецтва за кордон, на жаль, вже давно перетворилися на «загальний шумовий фон». Гучних декларацій чуємо багато, тоді як втілення їх в реальність й досі лишається справою насамперед яскравих приватних ініціатив, які нерідко перебирають на себе функції державних інституцій [3].

«України не існує у культурному контексті за кордоном, – вважає директор фестивалю ГОГОЛЬFEST М. Демський. – На Заході потужна російська пропаганда. Росіяни просто фігачать нас так, що ми на їхньому фоні виглядаємо прищом на тілі. У тій же Франції нас показують народом, який воює зі своїми ж. Поки що ми розповідаємо, хто ми є насправді, сидячи у Франції в ресторанах і п'ючи кальвадос. А системного потужного інформаційного проекту в нас немає... На Сході зараз розвиваються радикальні ліві настрої. На Заході – ультраправі. Лібералізму фактично як такого немає. Необхідно у світі створити якийсь центр, де зможуть зійтися і ті, й інші, але не на ґрунті конфлікту, а на ґрунті

творення. Тут Україна може отримати зараз карт-бланш: у цьому й буде наша ідентичність у світовому контексті. Держава зараз не здатна цього робити... Будь-який європейський проект на третину фінансує держава, на третину – спонсори, і ще третина фінансування надходить від продажу квитків. Наша держава зараз не розуміє, що вона від цього отримує. Ми ще повинні державі пояснити, навіщо нам такий культурний проект, в який вона має вкладати третину. Чи хоче наша влада, щоб в країні щось змінювалося? Скоріш за все, так. Але досі діє нефункціональна машина – система... Цю систему потрібно замінити, витіснити» [4].

«Іноді виникає відчуття, що в Україні ти сієш на бетоні, а потім ці посіви на всяк випадок ще й випаляють, – зазначає режисер В. Троїцький. – І коли питаєш людей в Парижі чи Нью-Йорку, що таке Україна, то, чесно кажучи, жодного образу або емоцій в голові у них не виникає – тільки те, що на нас напала Росія. Інших нас для зовнішнього світу просто не існує» [5].

Втім, реальні факти дещо спростовують ці песимістичні твердження. І саме у презентації українського театрального мистецтва за кордоном останнім часом досягнуто певного прогресу.

Справжньою культурно-мистецькою подією стали великі гастролі Національного театру російської драми ім. Лесі Українки у Лондоні. Вони були складовою мистецького проекту «Культура України сьогодні», в рамках якого презентували також однойменну фотовиставку, присвячена театру, музиці, кіно, літературі, образотворчому мистецтву, діячам культури, що отримали визнання у світі за роки незалежності України. Також у межах мистецького проекту відбулися ретроспективні покази фільмів «Земля» О. Довженка і «Тіні забутих предків» С. Параджанова. Однак центральною подією проекту стали саме театральні гастролі.

У Лондонському театрі St. James, який розташований по сусідству з Букінгемським палацом, протягом одинадцяти днів було показано чотири вистави Національного театру російської драми ім. Лесі Українки. Перед театрами «туманного Альбіону» було зіграно спектаклі за творами класиків української і російської літератури: «Насмішкувате моє щастя» Л. Малюгіна, створений за листами А. Чехова; «Нахлібник» за п'єсою І. Тургенєва; «Дрібниці життя» за оповіданнями А. Чехова; «Дон Жуан» за драмою Лесі Українки «Кам'яний господар», який є візитною карткою театру (для київських глядачів вистава йде під назвою «У полоні пристрастей»). Усі спектаклі поставлено художнім керівником театру, режисером М. Резніковичем. Авторами сценографії та костюмів до цих вистав стали сценограф Д. Боровський, художниця М. Левицька та одна з представниць молодого покоління театральних художників О. Дробна [6].

Усі вистави викликали широкий резонанс серед публіки і критиків, хоча лондонцям і гостям міста є з чого вибирати – рівень конкуренції театрів досить високий. До цього варто додати чималу ціну за квиток: від 10 до 200 фунтів. Крім того, принципи роботи театрів досить різноманітні. У Лондоні є вистави, що йдуть щодня вже декілька років, є театри, що працюють на конкретний театральний проект, а є театри, які існують у звичному для нас репертуарному фор-

маті. Отже, приїхавши до Лондона з чотирма виставами класичного репертуару, Національний театр російської драми імені Лесі Українки опинився у становищі новачка, який вирішив увійти на чужу, давно обжиту театральну територію. Чи купить лондонський глядач квитки на виставу невідомого театру? Та й хто прийде на вистави – британці чи наші колишні співвітчизники? Інформація від улаштувачів гастролей дещо заспокоїла – на перші покази «Нахлібника» квитки були розпродані. На інші вистави вільних місць залишилося небагато. Перші побоювання – чи прийде глядач, завдяки продюсерам проекту не справилися. Отже, своїми виставами треба було підтвердити очікування глядачів. Оскільки однією з найважливіших проблем гастролей драматичного театру є мовний бар'єр, за замовленням театру було створено оригінальні переклади текстів для усіх чотирьох вистав. Уперше зі сцени англійською зазвучав дивовижно сучасний текст «Камінного господаря» Лесі Українки з його якнайтоншими обертонами і філософічністю. Вже потім англійці, які прийшли на виставу, відзначали, що завдяки акторському виконанню, режисерським знахідкам і перекладу отримали можливість відчути філософічність тексту Лесі Українки, його напружене звучання в повному обсязі. «Ким породжений Дон Жуан – Тірсо де Моліною, Мольєром чи Пушкіним? – запитував театральний оглядач британського видання The arts desk Девід Найс, і сам же відповідав: – Жодним із вищеперерахованих. Ви не відповісте на це запитання, якщо хоча б у першому наближенні не знайомі з українською культурою і нічого не чули про Лесю Українку...». Далі критик ділиться з читачами своїм відкриттям: в Україні є модерна драматургія і така ось поетеса європейського рівня. Журналіст відзначив і головну особливість української версії легенди про Дон Жуана: у Лесі Українки (вперше в світовій літературі) на перший план виходить Донна Анна – «справжня феміністка», жінка, яка прагне влади й пристрасті. Волею драматурга і режисера Дон Жуан виявляється фігурою слабшою. У своїй рецензії критик вирізняє «потужну гру невротичної Донни Анни у виконанні Н. Долі», «харизматичного Дон Жуана, зіграного Є. Авдєєнком», відзначає образ Долорес, втілений О. Кульчицькою, і характеризує В. Ращука, який зіграв Командора, як «дуже сильного молодого артиста». І хоча в підзаголовку до статті сказано, що «актори в українській класиці перевершили всі очікування», символічний ряд вистави здався авторові «переобтяженим». Критик порівнює українську постановку з виставами Вахтангівського театру («Онегін» Р. Тумінаса) і Театру імені Моссовета («Дядя Ваня» А. Кончаловського), які теж гастролювали в Лондоні: «Вистава «Дон Жуан» – щось середнє між абсолютно незрозумілим маньєризмом вахтангівців і абсолютним реалізмом постановки Кончаловського... Символізм, яким оточені актори, не завжди зрозумілий, але принаймні він чітко організований і не захаращує сцену. У всьому цьому, напевно, є сенс, але я не завжди його прочитував». Загалом рецензент закликає британців підтримати українських акторів і признається, що після побаченого у нього виникла думка відвідати Київ [7].

«Знаєте, я сьогодні зрозуміла, що зовсім відвикала від слов'янського театру, – підкреслила театральний оглядач Дарія Канурбаєва після перегляду ви-

стави «Нахлібник». – Він дуже відрізняється від британського, найперше своєю масштабністю, ґрунтовністю. Режисер вистави М. Резнікович говорив, що їх рідна кийвська сцена втричі більша, ніж сцена Sent James, і це відчувається! У Британії, як правило, не дуже великі зали, і артисти дуже стримані у вияві почуттів на сцені – все у стилі мінімалізму. Тут же – емоції через край, артисти грають із надривом. І у випадку з постановкою, яку ми побачили сьогодні, це не здається надмірним, перебільшеним, – у контексті цієї театральної школи вистава вбачається дуже гармонійною. Сьогодні було багато англомовної публіки, тих, хто дивився виставу з синхронним перекладом, з їхньої реакції видно, що їм сподобалося. У Лондоні класичні вистави не часто побачиш на сцені, тому вони завжди бажані. На тлі сучасних трактувань і експериментів, які заповнили британські театри, такий театр – віддушина» [8].

До речі, приїзд українців з «Нахлібником» британські критики назвали дуже своєчасним, враховуючи недавню прем'єру лондонського Національного театру за п'єсою І. Тургенєва «Місяць у селі». Цей збіг журналісти назвали тенденцією і навіть охрестили початок осені 2015 року в Лондоні «тургенєвським сезоном». Ну і, звичайно ж, не втрималися від спокуси порівняти ці спектаклі, визначити спільне та відмінне у погляді на І. Тургенєва представників двох різних театральних шкіл. «Поряд з ефектною, але легкою та безтурботною постановкою п'єси «Місяць у селі» лондонського Національного театру, що сфокусована швидше на зворушливості та емоційності, ніж на гнітючій атмосфері, британські театральники побачили драму в іншому світлі», – наголосив оглядач The Public Reviews, а його колега з London Theatre підкреслив: «Це так приємно – побачити спектакль, що руйнує усталені традиції британської драми. Спектакль, в якому комедія і драма зливаються у нероздільне ціле» [9].

«Чого ми чекали від зустрічі з британським глядачем? Перш за все – взаєморозуміння. Щоб глядачі відчули матеріал і почали співпереживати з героями вистави. Це обов'язкова умова, якщо йдеться про психологічний театр. І, з огляду на реакцію публіки, здається, якоюсь мірою нам це вдалося. Це, можливо, найбільша винагорода всім учасникам вистави», – наголосив М. Резнікович [8].

Коментуючи проблему гастрольної діяльності театру, він також зазначив, що «акторам необхідний свіжий глядач. Проте жителі навіть великих міст України, обласних центрів не можуть собі дозволити заплатити за квиток на виставу гастролерів кілька сотень гривень. Театр не може залишити ціни такими, як у Києві, адже потрібно сплатити за переїзд трупи, персоналу, перевезти декорації, оплатити проживання в готелі. Ми не можемо навіть компенсувати витрат, про прибуток уже не кажу. Це замкнене коло могло б розірвати надання бюджетних коштів. Але держава надає кошти лише на виплату заробітної плати та сплату комунальних платежів. Парадокс, але нам легше виїжджати на закордонні гастролі, адже сторона, яка приймає, сплачує за проїзд і проживання трупи». А в питанні фінансування, за словами М. Резніковича, європейський театр, на відміну від вітчизняного, фінансово більш забезпечений. Окрім того, наші артисти часто програють в акторській техніці. Проте є й інший бік: на Заході виставу показують кілька разів, потім знімають із репертуару. В Україні ж, зок-

рема у Національному театрі російської драми імені Лесі Українки, є спектаклі, що збирають аншлаги десятиліттями» [10].

А театрознавці, підсумовуючи на сторінках преси лондонські гастролі столичного театру, зазначали, що класика справді затребувана у всіх країнах, на всіх континентах. І не тільки тому, що відповідає на вічні питання людства. Мистецтво, перевірене часом, – своєрідна мова есперанто. І цей підтриманий Міністерством культури України проект в черговий раз довів, що Леся Українка британцям зрозуміла і близька – так само, як нам зрозумілий і близький А. Чехов або В. Шекспір. За часів тотальної роз'єднаності, коли люди перестали чути один одного, а політики розучилися домовлятися, настає час діалогів міжкультурних. Очевидно, сьогодні лише так, долаючи різницю менталітетів і труднощі перекладу, можна домогтися взаєморозуміння [9].

З великим успіхом проходили й гастролі Національного академічного драматичного театру ім. Івана Франка у Кракові у листопаді 2015 року. До Польщі колектив театру привіз дві вистави: «Ерік XIV» А. Стріндберга та «Щоденники Майдану» за документальною п'єсою Н. Ворожбит, у створенні якої брали участь учасники руху «Українська Нова драма» (сценічна версія – А. Мая).

Драму А. Стріндберга «Ерік XIV» у перекладі М. Яковлева поставив С. Мойсеєв у 2015 р. Події п'єси відбуваються в XVI ст. у Швеції за часів неординарного правителя. Коли тривали міжусобні війни, а король Ерік боровся з парламентом, непростим було і його особисте життя. Драматург називав Еріка «шведським Гамлетом», який прагне, в першу чергу, особистої незалежності, проте бажання це, помножене на страх нерозуміння і самотності, перетворюється на безумство. Головну роль у виставі грає Є. Нищук.

Документальна п'єса «Щоденники Майдану» створена на основі інтерв'ю, що збирали під час подій на Майдані. У п'єсі звучать живі голоси свідків, учасників протесту; розповідають про побиття студентів, штурм Майдану, криваві події на Інститутській та Грушевського. У цій виставі спробували розібратися в мотиваціях людей, які були на Майдані, а також замислитися над нашим майбутнім [11, 12].

«Ми виступали у знаковому місті – в історичному центрі Кракова, у знаменитому Театрі ім. Юліуша Словацького, який розташований на площі Святого Духа (там ставить п'єси з 1893 року). Це одна з найбільш авторитетних і шанованих польських сцен, – зазначив художній керівник театру С. Мойсеєв. – «Еріка XIV» ми показали на великій сцені, а «Щоденники Майдану» – на камерній. Зіграно по дві вистави, зали були заповнені. Причому це були переважно поляки й ті українці, які зараз живуть не лише у Кракові, а й спеціально приїхали з інших міст Польщі. Були на виставах і українські дипломати з Варшави, а також представники Консульства у Кракові. Польські продюсери самі вибирали вистави для цих гастролей. І серйозний репертуар глядачі сприйняли дуже добре» [11].

Резонансним став і виступ у Польщі Національного академічного українського драматичного театру ім. М. Заньковецької у рамках X Загальнопольських днів українського театру в Ольштині. Головним організатором театраль-

го форуму стало Ольштинське відділення Об'єднання українців в Польщі (голова – С. Мігус). Такий захід українська громада проводить вже вдесяте з періодичністю кожні два роки. Вистави відбулися на великій та камерній сценах драматичного театру імені Стефана Ярача в Ольштині. Переважна більшість глядачів – нащадки українців, які були виселені в ці краї (сучасне Варміно-Мазурське воєводство Республіки Польща). Відвідали вистави і багато друзів, які співпрацювали у благодійних проектах з театром упродовж останніх років. На запрошення української громади в сусідній країні театр презентував в Ольштині три свої вистави – «Назар Стодоля», «Катерина» за Т. Шевченком та «Сватання на Гончарівці» Г. Квітки-Основ'яненка.

Свято українського театру вдалося. Як зазначив директор місцевого театру Я. Кійовський, такого ажіотажу та переповнених залів він не пригадує. Він високо оцінив майстерність українських акторів та оркестру. У пресі підкреслювалося, що за останні роки це найбільше за масштабністю закордонне турне Національного академічного українського драматичного театру ім. М. Заньковецької. Воно відбулось за сприяння та дольової фінансової участі Міністерства культури України і стало ще одним значним кроком щодо налагодження тісних дружніх, партнерських зв'язків між народами України та Польщі, популяризації української культури [13].

«Це дуже важливо у період, коли ми йдемо в напрямку до євроінтеграції, вступу до Європи. Ми не тільки пробуємо продавати там свої товари, а й донести туди свою культуру, мову і театр», – зазначив директор-розпорядник театру ім. М. Заньковецької Т. Лисак [14].

Втім, пропагандою вітчизняного мистецтва на Заході займаються не лише великі національні театри. Останніми роками до цієї місії все активніше долучаються й нові театральні заклади. Так, у 2016 році український «Театр Переселенця», створений німецьким режисером Г. Жено та драматургом Н. Ворожбит, показав свої документальні вистави під час гастролей на одному з провідних німецьких майданчиків – у театрі Максима Горького в Берліні. Німецькі глядачі побачили виставу А. Сардаряна «Товар» та спеціальний монолог про бойові дії на Донбасі «Де Схід?», автором якого є Н. Ворожбит [15, 16].

Показово, що інший проект «Театру Переселенця» – виставу «Полон» – вперше було показано саме у Німеччині, а вже після цього – у Києві. Ця вистава є реконструкцією особистої історії Аліси Коваленко, яка потрапила у полон до бойовиків на Донбасі в травні 2014 року. Вистава – це детально відтворена розповідь про дні, проведені у неволі, розповідь про життя під час ув'язнення. У цьому проекті кінодокументаліст А. Коваленко з повною відвертістю говорить про подробиці свого полону з режисером Г. Жено, який під час реконструкції тих днів входить у ролі різних персонажів з її історії. Це розповідь про те, що відбувається в душі людини, коли у неї забирають особистий простір. Про психічні тортури та насильство. Про те, коли страшний абсурд навколо тебе стає твоєю буденною реалією. Постановка стала спільним проектом «Театру Переселенця» та фестивалю «Dreiländerspiel» («Три країни») у театрі Gerhart-

Hauptmann-Theater Görlitz-Zittau (Циттау, Німеччина). Показ вистави відбувся у Німеччині 27 травня 2016 р. [17, 18].

Взагалі, саме документальні вистави українських митців, створені, як то кажуть, «по гарячих слідах», стають зараз затребуваними у європейському театральному просторі. Так, у 2015 році у рамках проекту «Documenting Ukraine: Theatre» в Лондоні презентували свої моноспектаклі драматурги Г. Жено і Н. Ворожбит. Обидва драматурги побували на сході України разом з волонтерським проектом «Новий Донбас», а потім стали їздити туди самі. Г. Жено презентував у Лондоні перфоменс «Кожен може бути Святим Миколаєм», в основі якого – документальний фільм, знятий в містах Донбасу. Моноспектакль Н. Ворожбит «Можу я чи не можу» – це монолог про її враження від спілкування з жителями Донбасу і з українськими військовими [19].

У пресі констатували той факт, що сьогодні наша драма потроху завойовує своє місце у світовому театральному просторі. Лише за останні роки наші п'єси були перекладені, видані та представлені у вигляді вистав і сценічних читань у Франції, Сербії, Македонії, Німеччині, США, Італії, Великій Британії, Австрії, Словаччині, Австралії, Грузії, Молдові, Болгарії, Вірменії, Киргизії, Естонії, ПАР, Польщі. І цей список постійно поповнюється. Однією зі знакових стала прем'єра п'єси «Лабіринт» О. Вітра в постановці й перекладі польського режисера А. Щитка, яка відбулась у рамках фестивалю «Українська весна» в Познані (Польща). Організували цей форум ентузіасти з товариства «Польща–Україна». Його голова Р. Купідур зауважив, що у такий спосіб вони вирішили відзначити 25-ту річницю незалежності України [1].

Сучасній українській драмі було присвячено й театральний фестиваль «Дикий Схід. Явище Україна», що відбувся у травні 2016 р. у німецькому місті Магдебург. На сцені Драматичного театру Магдебурга українські режисери С. Жирков, О. Сенчук і М. Голенко поставили три вистави сучасних українських авторів. Тема атомної катастрофи в Чорнобилі знайшла відображення в п'єсі П. Ар'є «На початку і в кінці часів». Сучасні актуальні теми звучали у драмі Т. Киценко «Жінки і снайпер», де розповідається про російсько-український конфлікт та його відображення у буднях людей. Німецькомовна прем'єра п'єси Н. Ворожбит «Вій» за М. Гоголем по-новому висвітлила відомий український міф. Особливістю постановок є те, що всі актори – німці.

«Радую, що німецькі театри зацікавилися українськими темами у загальнолюдському контексті, – зазначив драматург П. Ар'є. – Сама можливість творчого вираження молодих українських художників – як драматургів, так і режисерів – в одному з провідних театрів Німеччини – це вже феномен на загальноєвропейському рівні. Неймовірна подія, коли в репертуарі одного німецького театру з'являються відразу кілька українських вистав. Ми стаємо частиною великої європейської сім'ї, це ж подія не тільки театральна, ця подія державного рівня».

Вистави для показу на фестивалі вибирали самі організатори. Пізніше вони зазначали, що не помилилися у виборі, оскільки хотіли викликати якомога більше дискусій.

Культурна програма фестивалю також висвітлювала й інші сучасні тенденції в Україні. У Магдебурзі виступив театральний-музичний гурт Dakh Daughters. Крім того, проходили доповіді, дискусії, лекції і вечірки.

Та головним здобутком фестивалю стало те, що завдяки співпраці українських режисерів і сценаристів з театральною трупю і співробітниками Драматичного театру Магдебурга виник унікальний культурний обмін [20, 21].

Іншим прикладом інтересу до сучасної української п'єси стали мистецькі акції у Театрі дю Пуендю Жур у Ліоні. Всі вони об'єднані у проект французького режисера К. Перетжатка про Україну. «У цьому проекті я працюватиму з творами різних українських авторів, і тому я обрав назву „45 millions d'Ukraine”. Начебто існує 45 млн українців, кожен з яких має свою омріяну Україну. Це своєрідне протиставлення реаліям, наприклад, Росії, де право на існування має лише єдина точка зору», – зазначив режисер. «Наша мета – організувати серію зустрічей під спільною шапкою „45 millions d'Ukraine”, але з різними підзаголовками, – наголосив він. – Наразі це будуть „модулі вистав”, те, що можна зробити з авторами за 5–6 днів, і представити уривки з п'єси. І за пару років сподіваємося мати достатньо матеріалу і зрілості команди, щоб зробити повноцінну виставу» [22].

Проект стартував із презентації книги і ескізної вистави «Майдан Інферно» – п'єси Неди Нежданої про революцію, яка писалася в Україні і Франції. Видання здійснено у видавництві «Еспасд'ен Інстан» за підтримки фонду Опен Юкрейн та Національного центру книги у Франції. І це знакова подія у французько-українському культурному діалозі. До того ж, передмову до книги написав знаний дослідник сучасної драми Мішель Корвен, який був упорядником французької антології п'єс другої половини ХХ ст. Французького режисера зацікавило зокрема те, що «дія відбувається на різних рівнях», і цю симультанність він намагався втілити, використовуючи сценічне дійство за фрагментами п'єси і відео як контрапункт. У показі акцентовано пару головних героїв Аню та Ореста, розлучених кривавою суботою. Актори також використовували маски – Путіна, Меркель, Олланда.

Наступними подіями проекту стали ескізні вистави «Заблукані втікачі» про Чорнобильську зону та «Патетична соната» за п'єсою М. Куліша – ніби перегук революцій двох століть [23].

А у Театральному центрі «Дім Європи і Сходу»(МЕО) у Парижі було організовано «український сезон», що включав ряд культурно-мистецьких акцій, серед яких були й театральні. 29 квітня 2016 р. відбулися гастролі незалежного Харківського театру на Жуках з виставою «ExNihil» у постановці О. Тернової, а 8 травня тут відбувся «вернісаж» (читання фрагментів кількох п'єс) майбутньої антології сучасних п'єс України, започаткованої Недою Нежданою спільно з директором Дому Європи і Сходу Д. Долм'є під назвою «Від Чорнобиля до Криму». До збірника мають увійти п'єси 9 авторів: «Гімн демократичної молоді»

С. Жадана, «Прямий ефір» О. Ірванця, «Дикий мед у рік Чорного півня» О. Миколайчука, «На початку і наприкінці часів» П. Ар'є, «Заблукані втікачі» Неди

Нежданої, «Лабіринт» О. Вітра, «Є в ангелів від лукавого» А. Багряної. «Деталізації» Д. Тернового, «Дівчина Арзи» Р. Бекташева [22].

Згадуючи про євроінтеграцію, слід пам'ятати, що це поняття не стільки географічне, скільки світоглядне, пов'язане з певним світосприйняттям. Саме тому у рамках євроінтеграційних процесів можна розглядати й деякі мистецькі події, що виходять за рамки європейського континенту. Так, столичний театр «Актор» з успіхом гастролював Канадою із останньою прем'єрою театру, виставою «Без вини ВинуватА» за п'єсою М. Коляди «Курка». Було показано п'ять вистав у Монреалі, Торонто і Оттаві. Партнером театру «Актор» виступив канадський Театр ім. Л. Варпаховського [24].

Прикладом підвищення інтересу до нашої держави та української тематики став показ вистави «Темна ніч. Ясні зорі» у Нью-йоркському експериментальному театрі «La MaMa». Її основою став історичний факт знайомства Тараса Шевченка з афроамериканським актором Айрою Олдріджем, який першим із чорношкірих артистів зіграв шекспірівських Гамлета і Ромео. Історію, що відбулася у 1858 році, інсценізувала американський режисер українського походження В. Ткач, яка ставить спектаклі на основі історії та міфів різних народів. А. Олдріджа грає молодий актор Джеремі Тарді, який, так само, як і його герой, спеціалізується на Шекспірі. У ролі Шевченка – Шон Іден. У виставі також брав участь кобзар Ю. Китастих. Т. Шевченко та А. Олдрідж не могли спілкуватися інакше, як за допомогою перекладача, але вони співали один одному пісні своєї батьківщини і так знаходили порозуміння. Тож вистава саме про можливість спілкування поза мовами та умовностями. Тут лунала і українська, і англійська мови, вірші Шевченка та уривки з п'єс Шекспіра, українські та афроамериканські пісні [25, 26].

Труп Черкаського академічного обласного музично-драматичного театру імені Т. Шевченка у 2015 запросили до Бразилії для участі у II Міжнародному театральному фестивалі. Черкащанам запропонували показати виставу за п'єсою Г. Бюхнера «Войцек», яку кілька років тому поставив режисер А. Жолдак.

Герой драми Г. Бюхнера – вигнанець суспільства, маленька людина, доля якої засвідчила драму й самого суспільства. До того ж, режисер А. Жолдак пов'язав події, про які йдеться в п'єсі, з Черкасами. Для показу на фестивалі виставу довелося поновлювати, але загалом з'ясувалося, що ця тема нині на часі. У Бразилії черкащанам хвилювань не бракувало. Вони були єдиним колективом з України, і саме їм випало разом з московським «Сатириконом», яким керує К. Райкін, розпочинати фестиваль. Та бурхливі оплески вщерть заповненого залу були нагородою нашим співвітчизникам, а придбати квиток на вистави черкаського театру було майже неможливо. Вистава йшла з синхронним перекладом, який демонстрували на спеціальних екранах.

Поїздка у Бразилію подарувала черкащанкам не лише безліч вражень, але й вкотре переконала: таланти рідної землі не дадуть Україні загубитися в світі, адже ми багато в чому унікальні і саме цим цікаві світу [27].

З кожним роком українське мистецтво здобуває все більше визнання у світі. «Більш за все в українській культурі та мистецтві мене захоплює те, що

вони мають своєрідну свіжість порівняно з Європою, – наголошує арт-куратор, громадський діяч, президент польсько-української фундації Trans Kultura Р. Козинський. – Європейська культура трохи, я би так сказав, процесуально-проектно-ексельна, а українська культура твориться за покликом душі, серця, говорить про вразливість, ідеї, почуття. Це надзвичайно добре, це порив свіжості зі справжнього, розгнuzданого, живого Сходу. Цього бракує Європі і Європейській столиці культури... Ми намагалися показати, що Україна має достатньо надбань, щоб бути в складі Європейського Союзу» [28].

Втім, як відзначила керівник Національного бюро «Креативної Європи» І. Вікирчак, для того, щоб вийти на цей європейський рівень, будь-якому культурному оператору треба мати стратегію свого розвитку, треба навчитися мислити стратегічно. Необхідне розширення зв'язків і входження до європейських мереж, що сприятиме мобільності – більше поїздок, подорожей, гастролей, обмінів. Мобільність також дозволяє створювати нові й нові контакти. Важливим є й підвищення якості контенту. Оскільки, коли є нові можливості, фінансування, партнери, певна стратегія розвитку організації, коли є допомога і досвід колег – це сприятиме створенню якісно нового культурного продукту. Також треба бути готовими до щоденної співпраці з великою кількістю партнерів, до роботи з тоннами документів, до ретельного планування бюджету, до того ж, відразу на міжнародному рівні. Важливим є й розуміння європейських цінностей і пріоритетів. Бо, з одного боку, попри глобалізацію, Європі вдалося не лише зберегти культурне й мовне різноманіття, але й посилити його. А з другого – просто локальний якісний проект не матиме шансів на підтримку. Необхідним є й формування нових трендів. Це не означає, що треба обов'язково вигадувати нові жанри. Можна комбінувати старі у новий спосіб або створювати такі форми співпраці, яких не було раніше. Культурний проект має бути в тренді, він має реагувати на те, що відбувається в суспільстві в рамках цілої Європи, а не тільки конкретної країни [29].

Завершуючи цей огляд, можна констатувати, що євроінтеграційна діяльність наших театрів у черговий раз підкреслює значущість презентації нашої держави через мистецькі проекти, особливо в умовах гібридної війни з РФ, яка використовує культурну стратегію як дієвий арсенал. І саме театр – особливо важлива сфера в цій стратегії, адже він не просто представляє свою країну, а й провокує до діалогу з іншими, до створення спільних креативних проектів, має глибший вплив не лише на розвиток театральної справи, але й порозуміння між народами.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Карпенко А. Притча про свободу / Карпенко А. // День. – 2016. – 1 черв.
2. Євроінтеграція стала українською національною ідеєю [Електронний ресурс] / Інф. – Режим доступу: <http://mediarnbo.org/2014/09/16/yevrointe-gratsiya-stala-ukrayinskoju-natsionalnoju-ideyeju/>
3. Щетинський О. Українська панорама від Олександра Щетинського / О. Щетинський, Ю. Бентя // День. – 2015. – 18–19 верес.
4. Радзівська В. «Україна має навчитися розповідати про себе світові» – директор ГОГОЛЬFESTу [Електронний ресурс] / В. Радзівська. – Режим доступу: http://gazeta.ua/articles/culture/_ukrayina-maye-navchitися-rozprovidati-pro-sebe-svitovi-direktor-gogol-festu/654272
5. Марченко Ю. Влад Троицкий: «Попытки изменить наши госструктуры – это реформы на кладбище» [Електронний ресурс] / Ю. Марченко. – Режим доступу: <http://reinvent.platfor.ma/vlad-troitskii/>
6. Олтаржевська Л. Лесин «Дон Жуан» у Лондоні / Л. Олтаржевська // Україна молода. – 2015. – 9 верес.
7. Каріцин Б. Небезпечні гастролі [Електронний ресурс] / Б. Каріцин. – Режим доступу: <http://day.kyiv.ua/uk/article/kultura/nebezpechni-gastroli>
8. Германова А. 11 вечорів / А. Германова // День. – 2015. – 11–12 верес.
9. Нам приснилось небо Лондона [Електронний ресурс] / Інф. – Режим доступу: http://www.2000.ua/v-nomere/aspekty/art/nam-prisnilos-nebo-londona_arhiv-zhurnalov.htm
10. Крючков О. Сім днів на тиждень / О. Крючков // Урядовий кур'єр. – 2015. – 3 черв.
11. Мойсєєв С. «Такого абсурду не було навіть за радянських часів» / С. Мойсєєв, Т. Поліщук // День. – 2015. – 2 груд.
12. Театр Франка показав полякам «Еріка XIV» і «Щоденники Майдану» [Електронний ресурс] / Інф. – Режим доступу <http://ipro.kiev.ua/content/teatr-franka-pokazav-polyakam-%C2%ABerika-khiv%C2%BB-i-%C2%ABshchodenniki-maidanu%C2%BB>
13. Заньківчани виступили перед українцями в Польщі [Електронний ресурс] / Інф. – Режим доступу: http://www.zankovetska.com.ua/news/news/tour/2015-11-18/zankivchany-vystupily-pered-ukrajincjamy-v-polshchi_.html
14. Сенишин О. «Заньківчани» повернулися із гастролей Польщею [Електронний ресурс] / О. Сенишин. – Режим доступу http://zaxid.net/news/showNews.do?zankivchani_povernulisya_iz_gastroley_polshheyu&objectId=1373295
15. Український «Театр Переселенця» поїде на гастролі до Німеччини [Електронний ресурс] / Інф. – Режим доступу: <http://cultprostir.ua/uk/news-single/ukrayinskiy-teatr-pereselentsya-poide-na-gastroli-do-nimechchini>
16. Культура / Інф. // Голос України. – 2016. – 2 квіт.
17. Пугач А. Прем'єра вистави «Полон» від «Театру Переселенця» [Електронний ресурс] / Пугач А. – Режим доступу: <http://www.prostir.ua/event/premjera-vystavy-polon-teatru-pereselentsya/>

18. Чужинова І. Приборкання страху / І. Чужинова // День. – 2016. – 15 черв.
19. Вистави про Донбас... у Лондоні / Інф. // День. – 2015. – 20 трав.
20. В Магдебурге покажут современный украинский театр [Електронний ресурс] / Інф. – Режим доступу: <http://culturemeter.od.ua/v-magdeburge-rokazhut-sovremennuj-ukrainskij-teatr-19032-2/>
- 21/Фестиваль театру в Магдебурзі: вистави – українські, актори – німці [Електронний ресурс] / Інф. – Режим доступу: <http://www.dw.com/uk>
22. Вілінська Я. У Ліоні започатковують масштабний театральний проект про Україну [Електронний ресурс] / Вілінська Я. – Режим доступу: <http://vidia.org/2016/52776>
23. Карпенко А. Українська весна у Франції / А. Карпенко // День. – 2016. – 21 квіт.
24. Родіонова Т. «Актор» із успіхом гастролював Канадою / Т. Родіонова, А. Підлужна // День. – 2015. – 6 серп.
25. У Нью-Йорку йде вистава про Шевченка [Режим доступу] / Інф. – Режим доступу: <http://litakcent.com/2016/06/15/u-nju-jorku-jde-vystava-pro-shevchenka/>
26. Шевченко і Олдрідж на нью-йоркській сцені / Інф. // Голос України. – 2016. – 14 черв.
27. Кирей Р. У Бразилії черкаська трупа відкрила театральний фестиваль / Кирей Р. // Урядовий кур'єр. – 2015. – 28 квіт.
28. Даниленко Л. Рафал Козинський: «Україна – це дикість та божевілля, що потрібні Європі» [Електронний ресурс] / Даниленко Л. – Режим доступу: <http://cultprostir.ua/uk/post/polskiy-art-diyach-rozproviv-scho-chekaye-na-ukrayinu-v-uevropi>
29. Ботанова К. Ірина Вікирчак: 5 викликів і 5 бонусів «Креативної Європи» [Електронний ресурс] / К. Ботанова, І. Вікирчак. – Режим доступу: <http://life.pravda.com.ua/culture/2016/07/12/215065/>

Матеріал підготував

Бурнашов І. Ю.

зав. відділу наукового аналізу
і узагальнення інформації

Комп'ютерне опрацювання та редагування **Т. П. Римаренка**

Підписано до друку 25.07.2016. Обл.-вид. арк. 0,87. Б/т. Зам. 71. Безплатно
Ротапринт НПБ України, Київ–1, Грушевського, 1. Тел. 278–85–12